

Journal of Endowment
& Charity Studies
<https://ecs.ui.ac.ir/?lang=en>

Journal of Endowment & Charity Studies

E-ISSN: 2980-9444

Vol. 3, No.1, Spring & Summer, 2025, pp 1-18

Received: 14/10/2024 Accepted: 12/12/2024

Research Paper

Sociological Analysis of the Relationship between Responsibility and Volunteering in Yasouj

Siroos Ahmadi *

Professor, Dept. of Social Science, Yasouj University, Yasouj, Iran
sahmadi@yu.ac.ir

Maryam Mokhtari

Associate Professor, Dept. of Social Science, Yasouj University, Yasouj, Iran
mmokhtari@yu.ac.ir

Somayeh Zare

Student of MA, Dept. of Social Science, Yasouj University, Yasouj, Iran
hamdadzare@gmail.com

Introduction

In everyday social life, some incidents cause some people to need the help of others to overcome problems and return to normal life. These events span from micro to macro levels. Overcoming these events requires voluntary activity by people. Volunteering involves freely allocating time to benefit other individuals, groups, and organizations. Due to the high rate of unexpected events in today's complex world, various countries are trying to spread the desire for voluntary activities among people. Evidence indicates that about 61 million people in the United States are formally involved in voluntary activities, while approximately 125 million people are informally involved in voluntary activities. According to the estimates, almost half of the adult population in Switzerland carries out formal or informal voluntary activities. In Iran, the willingness to volunteer is not at the desired level, and it is estimated that only around 10% of Iranians engage in volunteer work. Volunteering is influenced by a wide range of factors. One of the important factors affecting volunteering is the responsibility. Responsibility is a social norm to assist people without any expectations of responsibility. The more the social norm of responsibility is internalized among the citizens of a society, the greater the likelihood of helping others in various situations. Consequently, this research aims to examine the willingness to volunteer among citizens, and its relationship with responsibility.

Research Methodology

This quantitative study was conducted using a survey technique. The population is citizens aged 18 and above in Yasouj city, in which 364 cases were selected using a multi-stage random sampling. The research instrument for measuring volunteer activity is a researcher-made questionnaire consisting of 14 questions and two dimensions: organizational (7 items) and individual (7 items). To measure the validity, structural validity was used using factor analysis. Based on the results of factor analysis, none of the items were removed from the model, and the organizational and individual factors can explain 62.2% of the variance. In addition, Cronbach's alpha coefficient was used to measure the reliability of this questionnaire, with its value is .927. Furthermore, the research tool to measure responsibility is the Ahmadi (2009) questionnaire. This questionnaire consists of 7 questions and two dimensions of commitment and acceptance of behavior. Cronbach's alpha coefficient was employed to assess the reliability of this questionnaire, with its value is .668.

*Corresponding Author

Ahmadi, S. Mokhtari, M. Zare, S. (2025). Sociological Analysis of the Relationship between Responsibility and Volunteering in Yasouj, *Journal of Endowment & Charity Studies*, 3(1), 1-18.

2980-9444 © The Author(s). Published by University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0>).

[10.22108/ecs.2024.143047.1119](https://doi.org/10.22108/ecs.2024.143047.1119)

Research Findings

Based on the descriptive findings of the study, the majority of respondents are in the age group of 30-39. Most of the respondents are female, married, and have academic education. In addition, the average volunteer activity is 45.3 and responsibility is 29.8. Regression analysis was used to predict the volunteer activity based on responsibility and demographic variables, and the results are reflected in Table 1. Based on the results, there is a significant relationship between responsibility and volunteer activity. Moreover, gender and associate and academic education have a significant effect on volunteer activity as well.

Table 1. Predicting volunteering based on all independent variables

	B	Beta	t	Sig	R	R ²	F	Sig
Constant	5.1	-	.954	.341	.467	.218	16.5	.000
Responsibility	1.1	.336	7.1	.000				
Age	-.08	-.05	-.97	.330				
Gender	6.7	.273	5.8	.000				
Marital status	.04	.002	.03	.977				
Associate	8	.308	4.2	.000				
Academic	6.3	.255	3.4	.001				

Discussion and Conclusion

According to the analytical findings of the study, there is a positive and significant relationship between the social norm of "responsibility" and volunteering. It means that the desire for volunteering increases with the increase in responsibility. Theoretically, this research finding is consistent with the framework of the theory of social norms that was proposed in theoretical basics. Accordingly, the more the social norm of responsibility is internalized in individuals, the more they are inclined to do volunteering activities, which is what happened in the present study. On the other hand, based on the findings of the study, the desire for volunteering activities is greater among men than women. Theoretically, as a universal rule, women are more generous than men and have a greater tendency to help others, but a large part of volunteering activities requires risk-taking, which men are more prone to carry out. In addition, according to the results, people with higher education are more inclined to volunteer. Theoretically, people with higher education, first, have wider social networks, and second, have greater cognitive ability. Membership in various social networks and higher cognitive ability make educated people more likely than others to believe in the necessity of volunteering and its positive consequences, which makes them more inclined to volunteer activities.

Keywords

Volunteering, Responsibility, Social Norm.

مطالعات وقف و امور خیریه

دوره ۳، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۴۰۴، ص: ۱-۱۸

مقاله پژوهشی

تحلیل جامعه‌شناختی رابطه مسئولیت‌پذیری و تمایل به فعالیت‌های داوطلبانه در شهر یاسوج

احمدی، سیروس^{۱*}، مختاری، مریم^۲، زارع، سمیه^۳

۱. استاد، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران

Sahmadadi@yu.ac.ir

۲. دانشیار، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران

Mmokhtari@yu.ac.ir

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران

Hamdadzare@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۹/۲۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۷/۲۳

چکیده

فعالیت داوطلبانه، به عنوان فداکاری خودانگیخته در جهت خیر عمومی، یکی از نیازهای مهم دنیای امروز برای مواجهه با حوادث و اتفاقات بی‌شمار مترقبه و غیرمترقبه است. بر این اساس، پژوهش حاضر تلاش کرده است تا با استناد به نظریه‌های اجتماعی، رابطه مسئولیت‌پذیری را با فعالیت داوطلبانه بررسی کند. این پژوهش از نوع کمی است و به روش پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری شهروندان ۱۸ سال به بالای شهر یاسوج هستند که ۳۶۴ نفر از آنان به روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای انتخاب شدند. ابزار پژوهش برای سنجش فعالیت داوطلبانه پرسشنامه پژوهشگرساخته است و به منظور سنجش مسئولیت‌پذیری از پرسشنامه احمدی (۱۳۸۸) استفاده شده است. بر اساس یافته‌های توصیفی پژوهش، تمایل به فعالیت داوطلبانه در سطح متوسط است که با توجه به حادثه‌خیز بودن کشور، باعث نگرانی است؛ اما یافته‌های تحلیلی نشان می‌دهد رابطه‌ای مثبت و معنادار بین مسئولیت‌پذیری و فعالیت داوطلبانه وجود دارد. تبیین متغیر وابسته بر اساس مجموع متغیرها نشان می‌دهد مسئولیت‌پذیری، جنسیت و تحصیلات قادر هستند ۰/۲۱۸ از تغییرات فعالیت داوطلبانه را تبیین کنند. نتیجه‌گیری پژوهش حاضر این است که با تقویت هنجار اجتماعی مسئولیت‌پذیری، می‌توان فعالیت داوطلبانه را افزایش و پیامدهای ناگوار حوادث و اتفاقات را تسکین داد.

واژه‌های کلیدی: فعالیت داوطلبانه، مسئولیت‌پذیری، هنجار اجتماعی.

*نویسنده مسئول

احمدی، س. مختاری، م. زارع، س. (۱۴۰۴). تحلیل جامعه‌شناختی رابطه مسئولیت‌پذیری و تمایل به فعالیت‌های داوطلبانه در شهر یاسوج. *مطالعات وقف و امور خیریه*، ۳(۱)، ۱-۱۸.

2980-9444 © The Author(s). Published by University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0>).

[10.22108/ecs.2024.143047.1119](https://doi.org/10.22108/ecs.2024.143047.1119)

۱- مقدمه

در فرآیند زندگی اجتماعی، حوادثی رخ می‌دهند که در نتیجه آن‌ها، برخی از انسان‌ها به کمک‌رسانی دیگران نیازمند می‌شوند تا بتوانند بر مشکلات فائق بیایند و به جریان عادی زندگی برگردند. این حوادث دامنه‌ای گسترده از سطوح خرد تا کلان را در بر می‌گیرند. تصادف، پیدا نکردن مسیر، خراب شدن وسیله نقلیه، ضعف و ناتوانی ناشی از بیماری، گرفتار سرت شدن، دچار آتش‌سوزی شدن و غیره، برخی از مصادیق این حوادث در سطح خرد هستند؛ اما سیل، زلزله، خشکسالی، آفت‌زدگی محصولات کشاورزی، شیوع بیماری، جنگ و غیره، مصادیق حوادث در سطح کلان هستند. وجه تشابه همه این حوادث و اتفاقات این است که فائق آمدن بر آن‌ها مستلزم مداخله، همکاری و همیاری دیگران است.

بدون تردید، بخشی مهم از مواجهه، مقابله و غلبه بر مشکلات ناشی از حوادث و اتفاقات مترقبه و غیرمترقبه، فعالیت‌های داوطلبانه^۱ مردم است (Aronson et al., 2021, p. 370). فعالیت داوطلبانه عبارت است از فداکاری خودانگیزانه در جهت خیر عمومی (Sutton & Douglas, 2020, p. 291). به اعتقاد ویلسون^۲ (2000) فعالیت داوطلبانه هر گونه فعالیتی است که طی آن، وقت به طور آزادانه به منفعت دیگر افراد، گروه‌ها و سازمان‌ها تخصیص داده می‌شود. در حالی که این تعریف عمدتاً بعد غیررسمی فعالیت داوطلبانه را به ذهن متبادر می‌سازد، پنر^۳ (2002) با تأکید بر بعد رسمی، معتقد است فعالیت‌های داوطلبانه رفتارهایی کمک‌رسان هستند که عمدتاً از طریق سازمان‌های رسمی اتفاق می‌افتند. به دلیل بالا بودن نرخ حوادث غیرمترقبه و پیش‌بینی نشده در دنیای پیچیده امروز، ممالک مختلف دنیا تلاش می‌کنند تا در راستای ایجاد جامعه‌ای انسانی‌تر و عاطفی‌تر، علاوه بر تقویت سازمان‌های رسمی مسئول، میل به فعالیت‌های داوطلبانه را در میان مردم گسترش دهند (Butt et al., 2015, p. 317).

برحسب شواهد، در آمریکا حدود ۶۱ میلیون نفر به طور رسمی و حدود ۱۲۵ میلیون نفر به طور غیررسمی درگیر فعالیت‌های داوطلبانه هستند (United States Census Bureau, 2022). در چین، تعداد داوطلبان ثبت‌نام‌شده برای فعالیت‌های عام‌المنفعه بالغ بر ۱۰۰ میلیون نفر است (Lili & Yingjin, 2020, p. 1). اگرچه در ایران از دیرباز روحیه مشارکت، نوع‌دوستی و همکاری در میان مردم وجود داشته است، به دلیل تغییرات سریع اجتماعی، نرخ آن به ویژه در مناطق شهری کاهش یافته است. به دلیل نرخ بالای حوادث و اتفاقات مترقبه و غیرمترقبه که ایران را در ردیف حادثه‌خیزترین کشورهای جهان قرار می‌دهد، سطحی بالا از فعالیت‌های داوطلبانه نیاز است تا بتوان بر مشکلات فائق آمد. برحسب اندک شواهد و مستندات، تمایل به فعالیت‌های داوطلبانه در ایران در سطح مطلوب نیست و برآورد می‌شود فقط حدود ۱۰ درصد از ایرانیان کار داوطلبانه انجام می‌دهند (سهیلی و همکاران، ۱۴۰۰). این الگو در جامعه شهری یاسوج نیز که طی دهه‌های اخیر با رشد گسترده شهرنشینی و تغییرات اجتماعی مواجه بوده است، قابل مشاهده است (احمدی، ۱۳۸۸). فعالیت داوطلبانه نه فقط باعث تسکین آلام قربانیان حوادث مترقبه و غیرمترقبه می‌شود، بلکه برای خود داوطلبان نیز کارکرد دارد. پژوهش‌ها نشان داده‌اند افراد درگیر در فعالیت‌های داوطلبانه از سلامت بهتر برخوردار هستند، کمتر دچار افسردگی می‌شوند و از عمر طولانی‌تر بهره می‌برند (Anderson & Graziano, 2014, p. 1505)؛ اما فعالیت داوطلبانه متأثر از گستره‌ای از عوامل نیز هست (Schroeder & Graziano, 2014, p. 119). به لحاظ منطقی، مسئولیت‌پذیری می‌تواند پیوندی نزدیک با فعالیت‌های داوطلبانه داشته باشد؛ اما کمتر تحت بررسی‌های دقیق علمی قرار گرفته است.

1. Volunteerism
2. Wilson
3. Penner

با این تفصیل، با توجه به حادثه‌خیز بودن شهر یاسوج از یک سو و نیاز مبرم به فعالیت‌های داوطلبانه مردم از سوی دیگر، پژوهش حاضر به دنبال آن است تا اولاً، تمایل به فعالیت‌های داوطلبانه را در میان شهروندان برآورد کند و ثانیاً، رابطه آن را با مسئولیت‌پذیری واکاوی کند.

۲- ادبیات نظری و پیشینه پژوهش

در تبیین فعالیت‌های داوطلبانه، رویکردهای نظری متعددی ارائه شده‌اند. نظریه‌های تصمیم‌گیری (Darley & Latane, 1968, p. 377)، مبادله اجتماعی (Piliavin, 1972, p. 353)، محیط شهری (Milgram, 1970, p. 1461)، باور به دنیای عادلانه (Begue, 2014, p. 375)، همدلی (Batson & Shaw, 1991, p. 445)، استدلال اخلاقی (Eisenberg & Miller, 1987, p. 91)، دینداری (Hansen et al., 1995, p. 101)، جنسیت (Becker & Eagly, 2004, p. 173)، خلق‌وخو (Batson et al., 1999, p. 445) و مشاهده الگوهای رفتاری (Ruggeri et al., 2018, p. 1589) مهم‌ترین رویکردهای نظری این حوزه هستند.

در حوزه جامعه‌شناسی در تبیین رفتارهای کمک‌رسانی به دیگران، عمدتاً بر نظریه «هنجارهای اجتماعی» تأکید شده است (Myers & Twenge, 2022, p. 340). هنجارهای اجتماعی دستورالعمل‌هایی مشخص و معین هستند که نشان می‌دهند افراد در موقعیت‌های معین چگونه باید رفتار کنند (Macionis, 2017, p. 86). در چارچوب نظریه هنجارهای اجتماعی، سه هنجار عمده مدنظر هستند: ۱) «تقابل»^۳، حالتی از روابط متقابل اجتماعی است که در آن عمل یا حرکت یک فرد، عمل یا حرکت فرد یا افرادی دیگر را برمی‌انگیزد (ساروخانی، ۱۳۷۰). گولدنر^۴ (1960) تقابل را یک هنجار اجتماعی می‌داند که مبادلات اجتماعی را تنظیم می‌کند. او معتقد است تقابل ممکن است به دو شکل مثبت یا منفی ظاهر شود. تقابل مثبت بازگرداندن خوبی با خوبی و تقابل منفی بازگرداندن بدی با بدی است. بر اساس هنجار اجتماعی تقابل مثبت، باید محبت‌های دیگران را با محبت باز پس دهیم. به تعبیر دیگر، بلید به کسانی که به ما کمک کرده‌اند کمک کنیم. اگر می‌خواهیم دیگران به ما کمک کنند، باید در حق آن‌ها محبت کنیم و هر اندازه این محبت بیشتر باشد، طرف مقابل به همان اندازه بیشتر تمایل خواهد داشت که آن را خودبه‌خود، ارادی و مجانی باز پس دهد؛ ۲) «انصاف»^۵، بیانگر یک هنجار اجتماعی است که بر اساس آن باید در یک رابطه اجتماعی، برابر با آنچه هزینه کرده‌ایم، منفعت کسب کنیم. در قالب هنجار انصاف، باید بین داده و ستانده تعادل وجود داشته باشد (Wiggins, 1994, p. 313). بر اساس این هنجار، کسی که بیشتر سرمایه‌گذاری می‌کند، بیشتر سزاوار است و کسی که کمتر سرمایه‌گذاری می‌کند، کمتر سزاوار است. کسی که مدت‌ها تحصیل کرده، زیاد زحمت کشیده و به خطراتی بزرگ دست زده است، سزاوار است تا در مقایسه با کسی که زمان، پول و تلاش کمتر صرف کرده است، منفعتی بیشتر کسب کند (Moghaddam, 1998, p. 298). بر مبنای این هنجار، بسیاری از افراد به گدایان، معتادان، الکلی‌ها و غیره کمک نمی‌کنند؛ زیرا معتقد هستند آن‌ها خودشان مسئول به وجود آمدن این مشکلات هستند. افراد به همان اندازه که برای جامعه زحمت کشیده‌اند، به همان اندازه هم باید از آن امتیاز بگیرند. اعتقاد به این هنجار ممکن است فعالیت‌های کمک‌رسانی و نوع‌دوستانه را تحت تأثیر قرار دهد. افراد، نسبت به کسانی که برای جامعه زحمت کشیده‌اند اما به طور متناسب از آن سود نبرده‌اند، بیشتر تمایل به نوع‌دوستی دارند و نسبت به کسانی که برای جامعه زحمتی نکشیده‌اند یا خودشان مسئول بدبختی و گرفتاری خودشان هستند و برای رهایی از آن به حد کافی تلاش نمی‌کنند، کمتر تمایل به نوع‌دوستی از خود نشان می‌دهند (بدار و

1. Reciprocity
2. Gouldner
3. Equity

همکاران، ۱۴۰۱). هنجارهای «تقابل» و «انصاف» به فرد القا می‌کنند در مقابل آنچه می‌دهد، چیزی به دست آورد. به تعبیر دیگر، این دو هنجار مبتنی بر محاسبه هزینه - پاداش هستند؛ اما در شرایطی که یکی از طرفین نتواند به طرف دیگر پاسخ دهد و به عبارت بهتر، نتواند محبت طرف مقابل را جبران کند، طبیعی است که در او احساس تحقیر به وجود می‌آید و (۳) «مسئولیت‌پذیری»^۵، بر اساس این هنجار اجتماعی، باید به افرادی که نیازمند هستند، بدون هیچ چشم‌داشتی کمک کرد (Berkowitz, 1972, p. 117). درونی‌سازی هنجار اجتماعی مسئولیت‌پذیری، فرد را نسبت به دیگران که ممکن است گستره‌ای وسیع از بستگان و نزدیکان تا شهروندان جامعه را در بر گیرد، متعهد می‌کند (بیرهوف، ۱۳۹۵). هنجار اجتماعی مسئولیت‌پذیری افراد را وامی‌دارد که به دیگران نیازمند، کمک کنید، فارغ از اینکه خودشان مسئول قربانی شدن باشند یا نباشند (Goetz et al., 2010, p. 351). هنجار اجتماعی مسئولیت‌پذیری، به عنوان یک هنجار فراگیر در تمام جوامع مورد تأکید است و آموزش داده می‌شود؛ اما درونی‌سازی آن برحسب فرهنگ‌ها متفاوت است و در فرهنگ‌های جمع‌گرا بیش از فرهنگ‌های فردگراست (Baron & Miller, 2000, p. 703). با این تفصیل، کمک‌رسانی بدون چشم‌داشت به دیگران نیازمند مستلزم تقویت هنجار اجتماعی مسئولیت‌پذیری است (Oliner & Oliner, 1988, p. 142). هرچه این هنجار در بین شهروندان یک جامعه بیشتر درونی شده باشد، احتمال کمک‌رسانی به دیگران در موقعیت‌های مختلف بیشتر می‌شود.

در زمینه موضوع پژوهش حاضر پژوهش‌هایی متعدد در داخل و خارج کشور انجام شده‌اند که برخی از آن‌ها به شرح ذیل ارائه می‌شوند. روشنفکر و ذکاوی (۱۳۸۵) در پژوهشی تأثیر سرمایه اجتماعی بر رفتارهای داوطلبانه جوانان را بررسی کردند. یافته‌ها نشان داد جنبه‌های هنجاری سرمایه اجتماعی (اعتماد و بده‌بستان) با کلیه گرایش‌های داوطلبانه رابطه مستقیم دارد. احمدی (۱۳۸۸) در پژوهشی نوع‌دوستی در روابط روزمره و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن را بررسی کرد. یافته‌های حاصل از این پژوهش نشان داد مسئولیت اجتماعی و تحلیل هزینه - پاداش مادی تأثیری معنادار بر نوع‌دوستی دارند. همچنین، طبق یافته‌های این پژوهش، همدلی رابطه‌ای معنادار با نوع‌دوستی نداشت. دهقانان و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی تأثیر جو کاری و اندازه شبکه اجتماعی بر انگیزه فعالیت‌های داوطلبانه را بررسی کردند. یافته‌ها نشان داد جو کاری تأثیری مثبت بر انگیزش مستقل و انگیزش کنترل‌شده داوطلبان دارد و همچنین، اندازه شبکه اجتماعی داوطلبان بر انگیزش مستقل داوطلبان تأثیر مثبت و بر انگیزش کنترل‌شده آنان تأثیر منفی دارد. حاتمی و رزانه و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی نگرش به داوطلبی در دوره شیوع ویروس کرونا را بررسی کردند. یافته‌های این پژوهش نشان داد مشارکت در بین زنان، شاغلان و گروه سنی ۲۵-۳۵ سال بیشتر است. همچنین، یافته‌های این پژوهش نشان داد همدلی، سبک دلبستگی ایمن و ذهن آگاهی پیش‌بینی‌کننده فعالیت‌های داوطلبانه هستند. عمادی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی، با بررسی رابطه اعتماد اجتماعی و گرایش به مشارکت داوطلبانه در فعالیت‌های جمعیت هلال احمر در شهر اصفهان، نشان دادند بین اعتماد اجتماعی و شاخص‌های آن، یعنی اعتماد بنیادی، اعتماد غیررسمی، اعتماد نهادی و اعتماد تعمیم‌یافته با مشارکت داوطلبانه در فعالیت‌های جمعیت هلال احمر رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. در ادامه، برخی از مهم‌ترین پژوهش‌های انجام‌شده در خارج کشور نیز ارائه می‌وند. روشل و شاردلو^۵ (2012) در پژوهشی عوامل مؤثر بر مشارکت در فعالیت داوطلبانه در بریتانیا را بررسی کردند. یافته‌های این پژوهش نشان داد تجربه کار داوطلبانه در زنان بیشتر از مردان است و افراد با تحصیلات بالاتر بیشتر به فعالیت داوطلبانه تمایل دارند. به علاوه، کسانی که بیشتر از رویدادهایی مهم همچون مرگ پرنسس دایانا، جنگ بریتانیا و آمریکا با عراق و بمب‌گذاری‌های تروریستی

در لندن متأثر شده بودند، بیشتر به فعالیت‌های داوطلبانه تمایل داشتند. نیاوکه^۶ و همکاران (2017) در پژوهشی انگیزه‌های داوطلبان برای شرکت در آزمایش‌های بالینی واکسن ایدز را بررسی کردند. این پژوهش که بر روی ۲۸۱ نفر داوطلب در کنیا انجام شد، نشان داد نوع‌دوستی می‌تواند سهمی عمده در مشارکت در آزمایش‌های بالینی واکسن ایدز داشته باشد. لی و فریزر^۷ (2018) در پژوهشی تأثیر مخاطرات طبیعی بر مشارکت در انجمن‌های داوطلبانه در ژاپن را بررسی کردند. یافته‌های این پژوهش نشان داد تجربه کردن بلایا و خطرات درک‌شده از بلایا باعث افزایش میزان مشارکت و نیز افزایش تعداد انجمن‌ها می‌شود. تاکاسه^۸ و همکاران (2018) در پژوهشی رابطه انگیزه‌های داوطلبانه و مشارکت در فعالیت‌های داوطلبانه حفاظتی را بررسی کردند. این پژوهش که بر روی ۱۵۰۰ نفر در ژاپن انجام شد، نشان داد رابطه‌ای مثبت و معنادار بین دو متغیر وجود دارد. به علاوه، یافته‌ها نشان داد تعامل با افراد دیگر و بهره‌مندی از خدمات فرهنگی از اکوسیستم‌ها می‌تواند بر فعالیت‌های داوطلبانه گروه‌های عادی نیز تأثیر بگذارد. چو^۹ و همکاران (2020) در پژوهشی تأثیر مدیریت داوطلبان بر تمایل به ادامه فعالیت‌های داوطلبانه را با نقش میانجی رضایت شغلی بررسی کردند. نتایج این پژوهش نشان داد بین مدیریت داوطلبان و قصد داوطلبان برای ادامه فعالیت داوطلبانه رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد. به علاوه، رضایت شغلی نیز به عنوان متغیر میانجی اثری معنادار بر تمایل به ادامه فعالیت داوطلبانه دارد. لیلی و یینجینگ^{۱۰} (2020) در پژوهشی معضلات، چالش‌ها و راه‌حل‌های فعالیت‌های داوطلبانه در میان دانشجویان چینی را بررسی کردند. یافته‌های این پژوهش نشان داد فعالیت‌های داوطلبانه تحت تأثیر پنج عامل کلیدی ابهام انگیزه، هویت سردرگم، خدمات غیرتخصصی، مکانیسم تشویقی ضعیف و فقدان مکانیسم نظارت قرار دارند. به علاوه، یافته‌ها نشان داد مهارت‌ها، تجربه فعالیت و عملکرد داوطلبانه با تمایل دانشجویان کالج برای مشارکت در تدریس داوطلبانه رابطه‌ای معنادار دارند. مورائوسکی^{۱۱} و همکاران (2022) در پژوهشی رابطه فعالیت داوطلبانه و کیفیت زندگی در کشورهای اروپایی را بررسی کردند. یافته‌های این پژوهش نشان داد در کشورهایی که سطحی متوسط از فعالیت‌های داوطلبانه دارند، مانند ایتالیا و اتریش، رابطه همبستگی بالایی بین انجام فعالیت‌های داوطلبانه و کیفیت زندگی وجود دارد. به علاوه، فعالیت داوطلبانه عملیات، بر ابعاد درونی کیفیت زندگی تأثیر می‌گذارد تا ابعاد بیرونی آن. متلر^{۱۲} و همکاران (2023) در پژوهشی فعالیت‌های داوطلبانه مبتلایان به ام اس را بررسی کردند. یافته‌های پژوهش که بر روی ۶۱۵ نفر در سوئیس انجام شد، نشان داد حدود یک‌سوم افراد درگیر فعالیت‌های داوطلبانه بودند و این امر عمدتاً از طریق خیریه‌ها و سازمان‌های فرهنگی محقق می‌شد. یافته‌ها همچنین نشان داد تحصیلات دانشگاهی، توانایی پیگیری فعالیت‌های روزانه و دریافت حمایت و مراقبت از جانب خانواده رابطه‌ای معنادار با مشارکت در فعالیت‌های داوطلبانه داشتند. فیزنزدیس^{۱۳} و همکاران (2024) در پژوهشی در یونان فعالیت داوطلبانه در رویدادهای ورزشی بزرگ مقیاس را بررسی کردند. یافته‌های این پژوهش نشان داد نفوذ بیرونی و رضایت‌مندی به عنوان عوامل مستقیم، و تعهد و حس اجتماعی به عنوان عوامل غیرمستقیم، اثری معنادار بر فعالیت داوطلبانه مردم دارند.

مروری بر مطالعات و پژوهش‌های انجام‌شده بیانگر آن است که آن‌ها طیفی گسترده از عوامل را بررسی و از این نظر،

2. Nyaoke
3. Lee & Fraser
4. Takase
5. Cho
6. Lili & Yingjin
7. Morawski
8. Mettler
1. Fysentzidis

دانش نظری و تجربی مناسبی را فراهم کرده‌اند؛ با این حال، در هیچ کدام از این پژوهش‌ها، سنجش فعالیت داوطلبانه در طیفی گسترده از فعالیت‌های فردی گرفته تا سازمانی مدنظر نبوده است. به علاوه، هیچ یک از آن‌ها معطوف به جامعه آماری پژوهش حاضر که دارای بافت عشیره‌ای است، نبوده‌اند. بر همین مبنا و با استناد به مباحث نظری مطرح شده و به طور ویژه، نظریه‌های اجتماعی، فرضیه پژوهش با تأکید بر هنجار اجتماعی مسئولیت‌پذیری به شرح زیر مطرح می‌شود:

بین مسئولیت‌پذیری و تمایل به فعالیت داوطلبانه رابطه‌ای معنادار وجود دارد.

۳- روش پژوهش

پژوهش حاضر در چارچوب روش شناسی کمی و با استفاده از تکنیک پیمایش انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش کلیه شهروندان ۱۸ سال به بالای شهر یاسوج هستند که برحسب نتایج آخرین سرشماری کشور، تعداد آن‌ها ۹۱۸۵۷ نفر است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۶). اندازه نمونه، با استناد به تعداد جامعه آماری و نیز جدول نمونه‌گیری کرجسی و مورگان^{۱۴} (۱۹۷۰)، برابر ۳۶۴ نفر محاسبه شده است. برای انجام نمونه‌گیری از روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای استفاده شد. در گام اول، بر اساس نقشه راهنمای مناطق شهرداری یاسوج، مناطق دوگانه شهر یاسوج مشخص شدند. در گام دوم، بر روی نقشه شهر یاسوج، محلات مختلف در هر دو منطقه شناسایی شدند. در گام سوم، با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی، چهار محله در منطقه ۱ و چهار محله در منطقه ۲ انتخاب شدند. در گام چهارم، هر یک از محلات انتخاب شده بر روی کاغذ مدرج قرار داده شد و به طور تصادفی یک عدد در محور X و یک عدد در محور Y انتخاب شد. محل اتصال آن‌ها به عنوان نقطه نمونه‌گیری انتخاب شد و از پرسشگران خواسته شد در حوالی نقطه تعیین شده به منازل مراجعه کنند تا پس از تشریح موضوع پژوهش و به شرط رضایت داشتن افراد به مشارکت در پژوهش، با آن‌ها مصاحبه و داده‌ها جمع‌آوری شود. ابزار پژوهش برای سنجش فعالیت داوطلبانه پرسشنامه پژوهشگر ساخته است که مشتمل بر ۱۴ پرسش و دو بُعد «سازمانی» (۷ آیت) و «فردی» (۷ آیت) تنظیم شد. برای سنجش اعتبار از اعتبار سازه‌ای به روش تحلیل عاملی استفاده شد که نتایج آن در جدول ۱ منعکس شده است. بر اساس نتایج به دست آمده، شاخص KMO برابر ۰/۹۳۷ و معناداری آزمون بارتلت^{۱۵} نشان می‌دهند نمونه‌گیری از کفایت برخوردار است. به علاوه، روابطی معنادار بین مجموعه متغیرها وجود دارد. بر اساس نتایج، هیچ کدام از گویه‌ها از مدل حذف نشدند و عامل سازمانی با مقدار ویژه ۶/۱ حدود ۴۳/۹ درصد واریانس و عامل فردی با مقدار ویژه ۲/۵ حدود ۱۸/۳ درصد واریانس و در مجموع، بالغ بر ۶۲/۲ درصد واریانس را تبیین می‌کنند. به علاوه، برای سنجش پایایی این پرسشنامه با توجه به نحوه سنجش پرسش‌ها، از همسانی درونی به روش آلفای کرانباخ استفاده شد که مقدار آن بر کل مقیاس ۰/۹۲۷ است که نشان می‌دهد گویه‌های آزمون از همسانی درونی مطلوبی برخوردار بوده‌اند.

جدول ۱. سنجش اعتبار سازه‌ای و پایایی آلفای کرانباخ برای پرسشنامه فعالیت داوطلبانه

آلفای آلفای		مقدار واریانس	مقدار ویژه	عامل‌ها		آیتم‌ها
کرونباخ	کرونباخ			فردی	سازمانی	
				وزن عاملی	وزن عاملی	
				۰/۸۷۶		همکاری با مؤسسه‌های خیریه حمایت از کودکان سرطانی
				۰/۸۳۳		همکاری با مؤسسه‌های خیریه حمایت از کودکان کار
۰/۹۱۱	۴۳/۹	۶/۱		۰/۸۲۲		همکاری با بهزیستی در دریافت کمک‌های مردمی
				۰/۸۰۶		همکاری با مؤسسه‌های خیریه تأمین هزینه‌های درمانی نیازمندان
				۰/۷۹۳		همکاری با بهزیستی در توزیع بسته‌های معیشتی
۰/۹۲۷				۰/۶۹۷		همکاری با مؤسسه‌های حمایت از محیط‌زیست
				۰/۵۸۰		عضویت در انجمن اهدای عضو ایران
				۰/۸۱۵		راهنمایی دقیق فردی که آدرسی را پرسیده است
				۰/۷۴۵		گرفتن دست فرد سالمند و کمک به او در عبور از خیابان
				۰/۶۴۰		وساطت در دعوای دیگران
۰/۸۴۵	۱۸/۳	۲/۶		۰/۴۶۳		کمک به مصدمان تصادف رانندگی
				۰/۴۲۸		کمک به زلزله‌زدگان
				۰/۳۷۷		اهدای خون به نیازمندان
				۰/۳۰۷		کمک به سالمندان در سرای سالمندان
				۰/۹۳۷		KMO
۳۲۲۹ = Chi-square		۹۱ = Df		۰/۰۰۰ = SIG		Bartlett

ابزار پژوهش برای سنجش مسئولیت‌پذیری نیز پرسشنامه احمدی (۱۳۸۸) بود. این پرسشنامه مشتمل بر ۷ پرسش و دو بُعد تعهد (۱. همیشه در جهت بهبود محیط اطرافم فعالیت می‌کنم. ۲. اگر وظیفه‌ای به من محول شود با تمام وجود آن را انجام می‌دهم. ۳. هیچ‌گاه گناه خودم را گردن دیگران نمی‌اندازم. ۴. هیچ‌گاه سعی نمی‌کنم دیگران را فدای خواست‌های خودم بکنم) و پذیرش رفتار (۱. از اعتراف یا پذیرش خطا و گناه نمی‌ترسم. ۲. اگر کار خطایی انجام دهم، عذرخواهی می‌کنم. ۳. از اینکه اعمال و رفتارم در معرض قضاوت دیگران قرار گیرد نگران نیستم) است. سطح سنجش گویه‌ها از نوع رتبه‌ای پنج‌درجه‌ای (از کاملاً موافق = ۵ تا کاملاً مخالف = ۱) است و با استفاده از تحلیل عاملی، تعیین اعتبار سازه‌ای شده است. بر این اساس، دامنه نمرات این پرسشنامه از ۷ تا ۳۵ است. برای سنجش پایایی این پرسشنامه در پژوهش حاضر از همسانی درونی به روش آلفای کرانباخ استفاده شد که مقدار آن برای بُعد تعهد (۰/۶۹۸)، بُعد پذیرش رفتار (۰/۶۲۰) و کل مقیاس (۰/۶۶۸) است.

۴- یافته‌های پژوهش

در بخش تجزیه و تحلیل توصیفی، متغیرهای جمعیتی و زمینه‌ای پژوهش در قالب جدول ۲ ارائه شده‌اند. بر اساس داده‌های جدول ۲، بخش اعظم پاسخگویان به لحاظ سنی در گروه ۳۰ تا ۳۹ سال قرار می‌گیرند، ضمن اینکه میانگین سنی پاسخگویان

۳۰ سال است. به لحاظ جنسیت، عمدهٔ پاسخگویان را زنان تشکیل می‌دهند. به لحاظ وضع تأهل، بخش اعظم پاسخگویان متأهل هستند و به لحاظ میزان تحصیلات، افراد با تحصیلات دانشگاهی بیشترین فراوانی را دارا هستند.

جدول ۲. توزیع فراوانی متغیرهای جمعیتی

Table 2. Frequencies of the demographic variables

متغیر	مقوله‌ها	فراوانی	درصد
جنسیت	زن	۱۸۶	۵۱/۱
	مرد	۱۷۸	۴۸/۹
وضع تأهل	مجرد	۱۲۹	۳۵/۴
	متأهل	۲۳۵	۶۴/۶
تحصیلات	کمتر از دیپلم	۴۸	۱۳/۲
	دیپلم یا فوق‌دیپلم	۱۲۱	۳۳/۲
	دانشگاهی	۱۹۵	۵۳/۶
گروه سنی	۱۸-۲۹	۱۸۳	۵۰/۳
	۳۰-۳۹	۱۳۶	۳۷/۴
	۴۰-۴۹	۳۵	۹/۶
	بالتر از ۵۰	۱۰	۲/۷

جدول ۳ تحلیل توصیفی سازه‌های پژوهش و ابعاد آن‌ها را نشان می‌دهد. میانگین فعالیت داوطلبانه سازمانی ۲۱/۵، انفرادی ۲۴/۹ و فعالیت داوطلبانه ۴۵/۳ است. همچنین، میانگین بُعد پذیرش رفتار ۷/۶، تعهد ۲۲/۲ و مسئولیت‌پذیری ۲۹/۸ است.

جدول ۳. تحلیل توصیفی سازه‌های پژوهش و ابعاد آن‌ها

Table 3. Descriptive analysis of the constructs and their subscales

متغیر	Min	Max	Mean	Std.
فعالیت داوطلبانه	۱۶	۷۰	۴۵/۳	۱۲/۳
سازمانی	۷	۳۵	۲۱/۵	۷/۳
انفرادی	۹	۳۵	۲۴/۹	۵/۹
مسئولیت‌پذیری	۱۶	۳۵	۲۹/۸	۳/۶
پذیرش رفتار	۴	۱۰	۷/۶	۱/۸
تعهد	۱۲	۲۵	۲۲/۲	۲/۵

در ادامه، برای بررسی رابطهٔ مسئولیت‌پذیری و تمایل به فعالیت داوطلبانه ابتدا از ماتریس همبستگی پیرسون استفاده شده است که نتایج آن در جدول ۴ منعکس شده است. بر اساس داده‌های جدول ۴، بین مسئولیت‌پذیری و خرده‌مقیاس‌های آن، تعهد و پذیرش پیامدهای رفتار با تمایل به فعالیت داوطلبانه همبستگی معنادار وجود دارد. در ادامه، برای پیش‌بینی فعالیت داوطلبانه بر اساس مسئولیت‌پذیری از تحلیل رگرسیون استفاده شده است که نتایج آن در جدول ۵ ارائه شده است. بر اساس

داده‌های جدول ۵، متغیر مسئولیت‌پذیری قادر است حدود ۰/۱۱ از تغییرات فعالیت داوطلبانه را تبیین کند. در نهایت، به منظور تعیین تصریح رابطه مسئولیت‌پذیری و فعالیت داوطلبانه بر اساس متغیرهای زمینه‌ای و جمعیتی، رابطه مجموع متغیرها با فعالیت داوطلبانه با استفاده از رگرسیون چندمتغیری بررسی شده است که نتایج آن در جدول ۶ ارائه شده است. بر اساس داده‌های جدول ۶، علاوه بر مسئولیت‌پذیری، متغیرهای جنسیت و تحصیلات دیپلم و فوق‌دیپلم و تحصیلات دانشگاهی نیز اثری معنادار بر فعالیت داوطلبانه دارند. بر اساس نتایج، مردان بیش از زنان به فعالیت داوطلبانه تمایل دارند و علاوه بر آن، با تغییر تحصیلات از کمتر از دیپلم به دیپلم/فوق‌دیپلم، و تغییر تحصیلات از کمتر از دیپلم به دانشگاهی، میزان فعالیت داوطلبانه به طرز معنادار افزایش می‌یابد. همچنانکه داده‌های جدول ۶ نشان می‌دهد، متغیرهای مسئولیت‌پذیری، جنسیت و تحصیلات قادر هستند ۰/۲۱۸ از واریانس فعالیت داوطلبانه را تبیین کنند.

جدول ۴. ماتریس همبستگی مسئولیت‌پذیری و فعالیت داوطلبانه

Table 4. Correlation matrix of responsibility and volunteering

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱. فعالیت داوطلبانه	۱					
۲. انفرادی	**۰/۹۱۲	۱				
۳. سازمانی	**۰/۹۴۳	**۰/۷۲۵	۱			
۴. مسئولیت‌پذیری	**۰/۳۲۸	**۰/۴۰۲	**۰/۲۲۶	۱		
۵. تعهد	**۰/۲۱۴	**۰/۳۴۳	۰/۰۸۳	**۰/۷۶۵	۱	
۶. پذیرش پیامدهای رفتار	*۰/۱۰۸	*۰/۱۲۱	۰/۰۸۵	**۰/۶۱۲	**۰/۳۷۰	۱

جدول ۵. تحلیل رگرسیون رابطه مسئولیت‌پذیری و فعالیت داوطلبانه

Table 5. Regression analysis of the relationship between responsibility and volunteering

	B	Beta	T	Sig	R	R ²	F	Sig
مقدار ثابت	۱۲/۸	-	۲/۵	۰/۰۱۳	۰/۳۲۸	۰/۱۰۸	۴۳/۷	۰/۰۰۰
مسئولیت‌پذیری	۱/۱	۰/۳۲۸	۶/۶	۰/۰۰۰				

جدول ۶. پیش‌بینی فعالیت داوطلبانه بر اساس مجموع متغیرهای مستقل

Table 6. Predicting volunteering based on all independent variables

	B	Beta	t	Sig.	R	R ²	F	Sig
مقدار ثابت	۵/۱۲	-	۰/۹۵۴	۰/۳۴۱	۰/۴۶۷	۰/۲۱۸	۱۶/۵	۰/۰۰۰
مسئولیت‌پذیری	۱/۱	۰/۳۳۶	۷/۱	۰/۰۰۰				
سن	-۰/۰۸	-۰/۰۵	-۰/۹۷	۰/۳۳۰				
جنسیت	۶/۷	۰/۲۷۳	۵/۸	۰/۰۰۰				
تأهل	۰/۰۴	۰/۰۰۲	۰/۰۳	۰/۹۷۷				
فوق‌دیپلم	۸/۰۳	۰/۳۰۸	۴/۱۸	۰/۰۰۰				
دانشگاهی	۶/۲۸	۰/۲۵۵	۳/۳۵	۰/۰۰۱				

۵- نتیجه‌گیری و پیشنهادها

حوادث مترقبه و غیرمترقبه در سطوح خرد و کلان به طرز بی‌سابقه در دنیای امروز افزایش یافته‌اند و از همین رو، برخی از متفکران از تعبیر دنیای پرمخاطره (Beck, 2008) برای اشاره به دنیای جدید استفاده کرده‌اند. در نتیجه این حوادث و اتفاقات، زندگی تعدادی زیاد از مردم تحت تأثیر قرار می‌گیرد و آن‌ها نیازمند کمک دیگران می‌شوند تا بتوانند به زندگی عادی برگردند. یک راهکار اساسی در مواجهه و مقابله با مشکلات ناشی از حوادث و اتفاقات مترقبه و غیرمترقبه فعالیت‌های داوطلبانه در میان شهروندان است (Butt et al., 2015, p. 317). بر همین مبنای، در ممالک مختلف دنیا تلاش‌هایی گسترده در حال انجام هستند تا تمایل به فعالیت داوطلبانه را در میان مردم گسترش دهند. با توجه به اینکه فعالیت‌های داوطلبانه در ایران متناسب با نرخ حوادث و اتفاقات در سطح مطلوب نیست، پژوهش حاضر تلاش کرده است تا تمایل به فعالیت‌های داوطلبانه را در جامعه شهری یاسوج بررسی و سپس، رابطه آن را با هنجار اجتماعی مسئولیت‌پذیری ارزیابی کند که یافته‌های حاصل از آن به شرح زیر است.

بر اساس یافته‌های توصیفی پژوهش، میانگین فعالیت داوطلبانه شهروندان یاسوجی بر روی دامنه نمرات از ۱۴ تا ۷۰ برابر ۴۵/۳ است که نشان می‌دهد تمایل به فعالیت‌های داوطلبانه در سطح متوسط است. این یافته پژوهش با نتایج پژوهش احمدی (۱۳۸۸) که نشان داد فعالیت نوع دوستانه و کمک‌رسانی به دیگران در ایران در سطح مطلوب نیست، منطبق است.

بر اساس یافته‌های تحلیلی پژوهش، بین هنجار اجتماعی «مسئولیت‌پذیری» و فعالیت داوطلبانه رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد و طی آن، با افزایش «مسئولیت‌پذیری»، تمایل به فعالیت‌های داوطلبانه افزایش می‌یابد. به لحاظ نظری، این یافته پژوهش در چارچوب نظریه «هنجارهای اجتماعی» است که در مباحث نظری بررسی شد. بر اساس نظریه «هنجارهای اجتماعی»، سه هنجار «تقابل»، «انصاف» و «مسئولیت‌پذیری» با فعالیت‌های داوطلبانه مردم مرتبط هستند. هنجار اجتماعی «تقابل» بیانگر بازگرداندن خوبی با خوبی و بدی با بدی است. هنجار اجتماعی «انصاف» بیانگر ایجاد تعادل بین هزینه و پاداش در روابط اجتماعی است. هنجارهای اجتماعی «تقابل» و «انصاف» اگرچه می‌توانند رفتارهای داوطلبانه و نوع دوستانه را برانگیزانند، به دلیل مبتنی بودن بر محاسبه سود و زیان، رفتارهای اصیل داوطلبانه را کم‌رنگ می‌کنند. برخلاف آن‌ها، «مسئولیت‌پذیری» بیانگر کمک بدون چشم‌داشت به نیازمندان است (Oliner & Oliner, 1988, p. 12) و افراد را وامی‌دارد تا به دیگران نیازمند، فارغ از اینکه خودشان مسئول قربانی شدن باشند یا نباشند، کمک کنند (Goetz et al., 2010, p. 351). بر این اساس، هرچه هنجار اجتماعی «مسئولیت‌پذیری» بیشتر در افراد درونی شده باشد، تمایل آن‌ها به انجام فعالیت‌های داوطلبانه بیشتر می‌شود، امری که در پژوهش حاضر اتفاق افتاده است؛ اما به لحاظ تجربی، یافته این پژوهش با نتایج پژوهش‌های احمدی (۱۳۸۸)، مارویاما^{۱۶} و همکاران (1982)، و لوین^{۱۷} و همکاران (2001) و لی^{۱۸} و همکاران (2023) که نشان دادند بین مسئولیت‌پذیری با رفتارهای نوع دوستانه و کمک‌رسانی به دیگران رابطه‌ای معنادار وجود دارد، هم‌سو است و آن‌ها را تأیید می‌کند.

بر اساس یافته‌های تحلیلی پژوهش، تمایل به فعالیت‌های داوطلبانه برحسب جنسیت و تحصیلات دارای تفاوتی معنادار است و طی آن، میزان تمایل فعالیت داوطلبانه در میان مردان بیشتر از زنان است و افراد با تحصیلات بالاتر، بیشتر به

1. Maruyama
2. Levine
3. Li

فعالیت‌های داوطلبانه تمایل دارند. به لحاظ نظری، به عنوان یک قاعده جهانی، زنان بخشنده‌تر از مردان هستند و بیشتر تمایل به کمک‌رسانی به دیگران دارند (Myers & Twenge, 2022, p. 340)؛ اما بخشی زیاد از فعالیت‌های داوطلبانه اساساً مستلزم خطرپذیری، شجاعت و آمادگی جسمی و بدنی است که معمولاً مردان برای انجام آن‌ها مستعدتر هستند. بر همین مبنا، تمایل بیشتر مردان به فعالیت‌های داوطلبانه نسبت به زنان در پژوهش حاضر را می‌توان در همین چارچوب تبیین کرد. به لحاظ تجربی، اگرچه مستندات فراوانی درباره جنسیت و فعالیت داوطلبانه وجود دارند که نتایج متفاوت را از عدم تفاوت، تفاوت به نفع زنان و تفاوت به نفع مردان نشان می‌دهند (Delamater et al., 2024, p. 279)، یافته پژوهش حاضر با نتایج پژوهش‌های اسدالهی و همکاران (۱۳۹۴) و ایگلی و کراولی^{۱۹} (1986) که نشان داده‌اند تمایل مردان به فعالیت‌های داوطلبانه بیشتر است، هم‌سو و منطبق است. از سوی دیگر، با توجه به نتایج تحلیلی پژوهش، افراد با تحصیلات بالاتر بیشتر به فعالیت داوطلبانه تمایل دارند. به لحاظ نظری، افراد دارای تحصیلات بالاتر اولاً، دارای شبکه‌های اجتماعی گسترده‌تر و ناهمگون هستند و ثانیاً، از توان شناختی بیشتری برخوردار هستند. عضویت در شبکه‌های مختلف اجتماعی و توان شناختی بیشتر باعث می‌شوند افراد تحصیل کرده بیشتر از دیگران قائل به ضرورت فعالیت داوطلبانه و پیامدهای مثبت ناشی از آن شوند و همین امر آن‌ها را به تمایل بیشتر به فعالیت‌های داوطلبانه وامی‌دارد. به لحاظ تجربی، یافته‌های این پژوهش با نتایج پژوهش روشل و شاردلو (2012) که نشان دادند افراد دارای مدارج تحصیلی بالاتر فعالیت‌های داوطلبانه بیشتری نسبت به افراد با تحصیلات کمتر دارند، هم‌سو است و آن را تأیید می‌کند.

سخن پایانی اینکه، بدون تردید، سطح پایین تمایل به فعالیت‌های داوطلبانه در جامعه شهری ایران که با حجمی وسیع از انواع حوادث و اتفاقات مترقبه و غیرمترقبه مواجه است، نگران‌کننده است و باعث می‌شود آسیب‌پذیری در برابر حوادث و اتفاقات افزایش یابد. این امر به این معناست که گسترش فرهنگ انجام فعالیت‌های داوطلبانه در کشور باید مطمح نظر سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان اجتماعی کشور باشد. به علاوه، با استناد به یافته‌های این پژوهش، پیشنهاد می‌شود آموزش و درونی‌سازی هنجار اجتماعی مسئولیت‌پذیری به شهروندان بیش از گذشته مورد توجه باشد. این امر را می‌توان از طریق نظام آموزش و پرورش کشور، رسانه‌های جمعی و دستگاه‌های فرهنگی همچون فرهنگ و ارشاد اسلامی و شهرداری‌ها مدنظر قرار داد.

منابع فارسی

اسدالهی، ع.ر.، اسمعیلی، ع.، و فانی صابری، ل. (۱۳۹۴). بررسی شاخص سلامت، سرمایه اجتماعی و کنش‌های مشارکت‌جویانه سالمندان در شهر اهواز. *مطالعات جامعه‌شناختی*، ۷(۲۳)، ۶۴-۴۵.

<https://civilica.com/doc/1599828>

احمدی، س. (۱۳۸۸). بررسی نوع‌دوستی در روابط روزمره اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن. *مجله جامعه‌شناسی ایران*، ۱۰(۲)، ۸۸-۱۰۷.

<https://doi.org/20.1001.1.17351901.1388.10.2.4.8>

بدار، ل.، دزیل، ژ.، و لامارش، ل. (۱۴۰۱). *روان‌شناسی اجتماعی* (حمزه گنجی، مترجم). تهران: انتشارات ساوالان.
بیرهوف، ه. و. (۱۳۹۵). *رفتارهای اجتماعی مطلوب از دیدگاه روان‌شناسی اجتماعی* (رضوان صدقی نژاد، مترجم). تهران: انتشارات گل آذین.

حاتمی ورزنده، ا.، فتحی، ا.، خانی پور، ح.، و حبیبی، ن. (۱۳۹۹). داوطلب و غیرداوطلب در فعالیتهای مشارکت مردمی در دوره شیوع کوید-۱۹. پژوهش در سلامت روان شناختی، ۱۴(۱)، ۸۷-۱۰۱.

<https://doi.org/10.52547/rph.14.1.87>

دهقانان، ح.، خاشعی، و.، و رحیمی، س. (۱۳۹۵). تأثیر جو کاری و اندازه شبکه اجتماعی بر انگیزه فعالیتهای داوطلبانه کاربست نظریه خودتعیین گری. پژوهشگری مدیریت منابع انسانی، ۶(۳)، ۶۱-۸۲.

<https://doi.org/20.1001.1.22286977.1395.6.3.10.2>

روشنفکر، پ.، و ذکایی، س. (۱۳۸۵). جوانان، سرمایه اجتماعی و رفتارهای داوطلبانه. رفاه اجتماعی، ۲۳، ۱۴۶-۱۱۳.

<http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-1965-fa.html>

ساروخانی، ب. (۱۳۷۰). درآمدی بر دایرهالمعارف علوم اجتماعی. تهران، انتشارات کیهان.

سهیلی، ف.، محمدی، م.، خاصه، ع.، و شهبازی، م. (۱۴۰۰). تحلیل عوامل مؤثر بر فعالیتهای داوطلبانه با تأکید بر مدل مفهومی oh (۲۰۱۷): مطالعه موردی در کتابخانههای عمومی استان کرمانشاه. پژوهشنامه کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۱(۲)، ۲۶۸-۲۹۰.

<https://doi.org/10.22067/INFOSCI.2021.24236.0>

عمادی، م.، جعفری نیا، غ.، و امینی، ن. (۱۴۰۰). بررسی ارتباط بین اعتماد اجتماعی و گرایش به مشارکت داوطلبانه در فعالیتهای جمعیت هلال احمر (نمونه مورد مطالعه: شهر اصفهان). پژوهشهای جامعه شناختی، ۵۳، ۲۸-۷.

<https://sanad.iau.ir/Journal/soc/Article/867636/FullText>

مرکز آمار ایران (۱۳۹۶). سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۵. تهران: مرکز آمار ایران.

References

- Ahmadi, S. (2009). Investigating altruism in everyday social relations and factors affecting it. *Iranian Journal of Sociology*, 10(2), 87-108. [In Persian]
- <https://doi.org/20.1001.1.17351901.1388.10.2.4.8>
- Anderson, N. D., Damianakis, T., Kroger, E., & Wagner, L. M. (2014). The benefits associated with volunteering among seniors: A critical review and recommendations for future research. *Psychological Bulletin*, 140, 1505-1533.
- <https://doi.org/10.1037/a0037610>
- Asadollahi, A., Esmaeili, A., & Fani Saberi, L. (2015). Investigating health index, social capital and participative actions among the elderly in Ahvaz. *Sociological Studies*, 6(23), 45-64. <https://civilica.com/doc/1599828> [In Persian]
- Aronson, E., Wilson, T. D., & Sommers, S. R. (2021). *Social psychology*. New York: Pearson.
- Baron, J., & Miller, J. G. (2000). Limiting the scope of moral obligations to help: A cross-cultural investigation. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 31, 703-725.
- <https://doi.org/10.1177/0022022100031006003>
- Batson, C. D., Floyd, R. B., Meyer, J. M., & Winner, A. L. (1999). 'And who is my neighbor?': Intrinsic religion as a source of universal compassion. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 38, 445-57.
- <https://doi.org/10.2307/1387605>
- Batson, C. D., & Shaw, L. L. (1991). Evidence for altruism: Toward a pluralism of prosocial motives. *Psychological Inquiry*, 2, 107-22.
- https://doi.org/10.1207/S15327965PLI0202_1
- Beck, U. (2008). *Risk society: Towards a new modernity*. London: Sage.
- Becker, S. W., & Eagly, A. H. (2004). The heroism of women and men. *American Psychologist*, 59, 173-8.
- <https://doi.org/10.1037/0003-066X.59.3.163>
- Bedard, L., Deziel, J., & Lamarche, L. (2022). *Social psychology* (H. Ganji, Trans.). Tehran: Savalan Publication. [In Persian]

- Begue, L. (2002). Beliefs in justice and faith in people: Just world, religiosity and interpersonal trust. *Personality and Individual Differences*, 32, 375–82.
[https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(00\)00224-5](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(00)00224-5)
- Berkowitz, L. (1972). Social norms, feeling and other factors affecting helping and altruism. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in experimental social psychology*. New York: Academic press.
- Bierhoff, H. W. (2016). Prosocial behavior (R. Sadaghnejad, Trans.). Tehran: Golazin Publication. [In Persian]
- Butt, M., Hu, B., & Soomro, K. A. (2015). Volunteering activities in developing countries: A study of youth participation in Pakistan. *European Journal of Business and Management*, 7(13), 317-326.
<https://doi.org/10.5296/jpag.v6i2.9722>
- Cho, H., Wong, Z., & Chiu, W. (2020). The effect of volunteer management on intention to continue volunteering: A mediating role of job satisfaction of volunteers. *SAGE Open*, 10(2), 1-11.
<https://doi.org/10.1177/2158244020920588>
- Darley, J. M., & Latane, B. (1968). Bystander intervention in emergencies: Diffusion of responsibility. *Journal of Personality and Social Psychology*, 8, 377–383.
<https://doi.org/10.1037/h0025589>
- Delamater, J. D., Collett, J. L., & Hitlin, S. (2024). *Social psychology*. London: Routledge.
- Dehghanan, H., & Khashei, V. (2016). Self-determination theory as a framework for exploring the impact of work climate and social network size on motivation of volunteering activities. *Organizational Resources & Management Research*, 6(3), 61-82. [In Persian]
<https://doi.org/20.1001.1.22286977.1395.6.3.10.2>
- Eagly, A. H., & Crowley, M. (1986). Gender and helping behavior: A meta-analytic review of the social psychological literature. *Psychological Bulletin*, 100, 283–308.
<https://doi.org/10.1037/0033-2909.100.3.283>
- Eisenberg, N., & Miller, P. A. (1987). The relation of empathy to prosocial and related behaviors. *Psychological Bulletin*, 101, 91–119.
<https://doi.org/10.1037/0033-2909.101.1.91>
- Emadi, M., Jafarina, G., & Amini, N. (2021). Investigating the relationship between social trust and the tendency to participate voluntarily in the activities of the Red Crescent Society (Case of study: Isfahan). *Sociological Research*, 53, 7-28. <https://sanad.iau.ir/Journal/soc/Article/867636/FullText> [In Persian]
- Fysentzidis, M., Strigas, A., & Ntasis, L. (2024). Analyzing factors influencing volunteer experience in large-scale sport events. *European Journal of Environment & Movement*, 52, 1-15.
<https://doi.org/10.21134/eurjhm.2024.52.10>
- Goetz, J. L., Keltner, D., & Simon-Thomas, E. (2010). Compassion: An evolutionary analysis and empirical review. *Psychological Bulletin*, 136, 351–374.
<https://doi.org/10.1037/a0018807>
- Gouldner, A. W. (1960). The norm of reciprocity: A preliminary statement. *American Sociological Review*, 25(2), 161–178.
<https://doi.org/10.2307/2092623>
- Hansen, D. E., Vandenberg, B., & Patterson, M. L. (1995). The effects of religious orientation on spontaneous and nonspontaneous helping behaviors. *Personality and Individual Differences*, 19, 101–4.
[https://doi.org/10.1016/0191-8869\(95\)00016-Y](https://doi.org/10.1016/0191-8869(95)00016-Y)
- Hatami Varzaneh, A., Fathi, E., Khanipour, H., & Habibi, N. (2020). Predicting helping attitude based on attachment styles, Empathy, and self-compassion among volunteer and non-volunteer groups in public participation during COVID-19 outbreak. *Journal of Research in Psychology Health*, 14(1), 87-101. [In Persian]
<https://doi.org/10.52547/rph.14.1.87>
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.
<https://doi.org/10.1177/001316447003000308>

- Lee, J., & Fraser, T. (2018). How do natural hazards affect participation in voluntary association? The social impacts of disasters in Japanese society. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 34, 108-115.
<https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2018.11.009>
- Levine, R., Norenzayan, A., & Philbrick, K. (2001). Cultural differences in the helping of strangers. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32, 543-560.
<https://doi.org/10.1177/0022022101032005002>
- Li, X., Fang, Y., Huang, M., & Xia, L. (2023). The effect of interpersonal responsibility trait on altruism: The mediating role of perspective taking. *Current Psychology*, 42, 19537-19547.
<https://doi.org/10.1007/s12144-022-03073-3>
- Lili, L., & Yingjin, C. (2020). An empirical investigation of Chinese college students in volunteer teaching activities: Dilemmas, challenges, and solutions. *SAGE Open*, 10(2), 1-12.
<https://doi.org/10.1177/2158244020931923>
- Macionis, J. J. (2017). *Sociology*. New York: Pearson.
- Maruyama, G., Fraser, S. C., & Miller, N. (1982). Personal responsibility and altruism in children. *Journal of Personality and Social Psychology*, 42, 659-664.
<https://doi.org/10.1037/0022-3514.42.4.658>
- Mettler, M., Stanikic, M., Schwegler, U., Sieber, Ch., Ajdacic-Gross, V., & Rodgers, S. (2023). Engagement in volunteering activities by persons with multiple sclerosis in Switzerland. *Multiple Sclerosis and Related Disorders*, 69, 1-7.
<https://doi.org/10.1016/j.msard.2022.104427>
- Milgram, S. (1970). The experience of living in cities. *Science*, 167, 1461-1468.
<https://doi.org/10.1126/science.167.3924.1461>
- Morawski, L., Okulicz-Kozaryn, A., & Strzelecka, M. (2022). Elderly volunteering in Europe: The relationship between volunteering and quality of life depends on volunteering rates. *Voluntas*, 33, 256-268.
<https://doi.org/10.1007/s11266-020-00267-w>
- Moghaddam, F. (1998). *Social psychology, Exploring universals across culture*. New York: W.H. Freeman and Company.
- Myers, D. G., & Twenge, J. M. (2022). *Social psychology*. New York: Mc Graw Hill.
- Nyaoke, B., Mutua, G., Sajabi, R., Nyasani, D., Mureithi, M., & Anzala, O. (2017). Volunteer motivators for participating in HIV vaccine clinical trials in Nairobi, Kenya. *PLoS ONE*, 12(9), 1-12.
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0183788>
- Oliner, S. P., & Oliner, P. M. (1988). *The altruistic personality*. New York: Free Press.
- Penner, L. A. (2002). Dispositional and organizational influences on sustained volunteerism: An interactionist perspective. *Journal of Social Issues*, 58, 447-467.
<https://doi.org/10.1111/1540-4560.00270>
- Piliavin, J. A., & Piliavin, I. M. (1972). Effect of blood on reactions to a victim. *Journal of Personality and Social Psychology*, 23(3), 353-36.
<https://doi.org/10.1037/h0033166>
- Roshanfekar, P., & Zokaei, S. (2007). Youth, social capital and volunteering. *Social Welfare Quarterly*, 6(23), 113-146. <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-1965-fa.html> [In Persian]
- Rochelle, T. L., & Shardlow, S. M. (2012). Involvement in volunteer work and social participation among UK Chinese. *International Journal of Intercultural Relations*, 36(5), 728-736.
<https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2012.04.004>
- Ruggeri, A., Luan, S., Keller, M., & Gummerum, M. (2018). The influence of adult and peer role models on children and adolescents' sharing decisions. *Child Development*, 89(5), 1589-98.
<https://doi.org/10.1111/cdev.12916>

- Sarookhani, B. (1991). *Encyclopedia of social science*. Tehran: Keyhan Publication. [In Persian]
- Schroeder, D. A., & Graziano, W. (2014). *The Oxford handbook of prosocial behavior*. New York: Oxford University Press.
- Soheili, F., Mohamadi, M., Khaseh, A., & Shahbazi, M. (2022). Analysis of factors affecting voluntary activities with emphasis on the conceptual model of Oh: A case study in public libraries of Kermanshah Province. *Library & Information Science Research*, 11(2), 268-290. [In Persian]
<https://doi.org/10.22067/INFOSCI.2021.24236.0>
- Statistical Center of Iran. (2017). *Census2016*. Tehran: SCI Publication. [In Persian]
- Sutton, R., & Douglas, K. (2020). *Social psychology*. London: Macmillan.
- Takase, Y., Hadi, A., & Furuya, K. (2018). The relationship between volunteer motivations and variation in frequency of participation in conservation activities. *Environmental Management*, 63(1), 32-45.
<https://doi.org/10.1007/s00267-018-1106-6>
- United States Census Bureau. (2022). *Volunteerism in America*. Available at: [census.gov/library/stories/2023/01/volunteering-and-civic-life-in-america.htm](https://www.census.gov/library/stories/2023/01/volunteering-and-civic-life-in-america.htm)
- Wiggins, J. A., Wiggins, B. B., & Zanden, J. V. (1994). *Social psychology*. New York: Mc Graw – Hill Publishing company.
- Wilson, J. (2000). Volunteering. *Annual Review of Sociology*, 26, 215-240.
<https://doi.org/10.1146/annurev.soc.26.1.215>

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی